

v
DŽIHÁD

PAWEŁ LISICKI

v
A SEBEVRAŽDA

v
ZÁPADU

**DŽIHÁD
A SEBEVRAŽDA
ZÁPADU**

Paweł Lisicki

PAWEŁ LISICKI: DŻIHAD I SAMOZAGŁADA ZACHODU

This publication has been supported by the
©POLAND Translation program

BOOK INSTITUTE

© POLAND

Translation © Lucie Szymanowska, 2020

Copyright © Fabryka Słów, Lublin, 2015

ISBN 978-80-7511-543-0

ISBN 978-80-7511-544-7 (e-pub)

ISBN 978-80-7511-545-4 (pdf)

Úvod

MUFTÍ MI VŠECHNO VYSVĚTLIL

Listopad 2014. Za šest týdnů přijde útok islamistů v Paříži; na internetu se nedávno začal šířit další klip se záběry maskovaného člověka, před nímž klečí jeho bližní, a on mu podřezává krk. Typický výjev. Černě oděný muž chytá oběť za vlasy a nožem přetíná hrdlo. Jen rozmazaně je vidět, jak červeň krve vsakuje do oranžové barvy podivné kombinézy, šatů určených těm, kdo nechtěli vyznávat Alláha. Měsíc jako mnohé předchozí i příští. Pokud statistiky neklamou, během oněch třiceti dní muslimové zavraždili v celém světě kolem dvou set křesťanů. Možná trochu víc, možná o něco méně. Údaje jsou přibližné, přicházejí opožděně. Podle americké televize WND bylo v roce 2012 zabito pro víru 1201 křesťanů, v roce 2013 jich bylo 2123. V roce 2018 šlo podle organizace Open Doors minimálně o 3066 křesťanů, v roce 2019 už o 4136 osob zabitých pro křesťanskou víru. Měsíční průměr si vypočteme snadno. Jde přitom výlučně o případy, kdy jasnou motivací vrahů byla nenávisť vůči křesťanství. K protikřesťanským útokům a zločinům docházelo v celkem 37 islámských zemích – nejvíce případů bylo zaznamenáno v Sýrii, Iráku, Egyptě, Pákistánu, Nigérii a Súdánu. Oběti umíraly a umírají různě. Někdy jim podříznou krk, jindy jsou zastřeleny, někdy je ušlape dav nebo jejich dům stane v ohni. Ženy bývají před smrtí znásilněny, jejich blízcí jsou mučeni. Někdy se odehrají zákeřné, izolované vraždy, jindy hromadné popravy – nejznámější z nich se udála už v únoru 2015, kdy muslimští teroristé zabili 21 egyptských koptů. V Sýrii žilo před začátkem občanské války na 200 tisíc křesťanů, podle údajů organizace Kirche in Not jich dnes zbylo asi dva tisíce.

Poslední den onoho měsíce se však světová média zabývala něčím jiným. Nepopisovala strach a úděs nevinných, nezaobírala se osudem jdoucích na smrt. Soustředila se na návštěvu hlavy katolické církve v Istanbulu.

Skutečně, všechno tam působilo velice symbolicky. Duchovní vůdce Západu – vždyť takto lze papeže chápat – putuje do někdejšího centra východního křesťanství a setkává se tam s představiteli islámu, rovněž těmi nejvyššími. Muslimové sice nemají žádného papeže, žádnou nejvyšší církevní instanci, přesto však cesta k Bosporu mohla budit dojem, že tam nastává jakési setkání dvou vyznání, ba přímo mezináboženský dialog na nejvyšší úrovni. Velký muftí Istanbulu byl koneckonců za dob Osmanské říše po staletí nepochybně nejdůležitější muslimskou duchovní autoritou.

Pod zdobnou, honosnou kopulí nádherné istanbulské Modré mešity stanul Svätý otec František „v tiché úctě“, jak to popsali přítomní novináři. Obřad musel být působivý. Dokonce i z fotografií, které zveřejnily agentury, čiší elegance, vyrovnanost, jakýsi majestát modliteb, jež se odehrály v hlavním prostoru svatyně. Dvě postavy, od hlavy až k patě oděné v bílém, papež a hostitel, a kolem hejno černých vran na bílém sněhu – shluk přítomných diplomatů, duchovních, teologů a učenců. Tváře a gesta prozrazují, že atmosféra byla plná vzájemného pochopení a úcty. Opravdu jedinečná podívaná. Jak referovala dopisovatelka britského listu *The Observer*, „papež František učinil gesto, jež svědčí o jeho angažovanosti v mezináboženském dialogu, a v tiché modlitbě se připojil k muslimskému hodnostáři. Obrátil se tváří k Mekce, schýlil hlavu k modlitbě a několik minut takto stál vedle muftíhu Istanbulu Rahmi Yarana.“ Ač na místě stálo tolik všelijakých pozorovatelů, nedozvěděl jsem se od nich, za co se papež vlastně modlil. Věděl jsem pouze, že se zřejmě nespokojil s obdivováním mimořádných architektonických pokladů, závratného prostoru zastřešeného klenutou kopulí. Ne, obrácení k Mekce, typické muslimské gesto, prozrazovalo, že se František skutečně modlil – byť ještě mlčky – k Alláhovi. Co říkal? Jakých slov použil?

Sám papež naštěstí o své modlitbě prozradil trochu více krátce poté, během mimořádné tiskové konference na palubě letadla, když se

30. listopadu vrátil z Turecka. Citujme přímo Svatého otce: „Do Turecka jsem se vydal jako poutník, ne jako turista... když jsem vstoupil do mešity, nemohl jsem říci: ‚Teď jsem turista.‘ Ne, bylo to naprosto duchovní. A spatřil jsem ten zázrak! Muftí mi všechno věru dobře vysvětlil, tak mírně a s odvoláním na Korán, kde se píše o Marii a o Janu Křtiteli. Všechno mi to vysvětlil... V tu chvíli jsem cítil potřebu modlit se. Zeptal jsem se: ‚Pomodlíme se trochu?‘, a on odpověděl: ‚Ano, ano.‘ Modlil jsem se za Turecko, za mír, za muftího, za všechny a za sebe, podle potřeby... Modlil jsem se ze srdce... Nejvíc jsem se modlil za mír a říkal jsem: ‚Pane, dej, ať všechny ty války skončí!‘ Byla to chvíle upřímné modlitby.“ Jistě, všechno to zní moc hezky, a nepochybují, že novináři, kteří papeže doprovázeli, ta slova také tak přijali. Příznivě, s chápavým a uznalým úsměvem. Neočekávají snad dnes všichni od papeže přesně toto? Nemá být milý a sympatický? Nemá být schopen chápat hodnoty, existující mimo církve, uznat pozitiva jiných vyznání? Nemá stavět mosty, nemá být prostředníkem mezi různými kulturami? A přece se ve mně ozývá neodbytná otázka: jak mohl papež na tomto místě uctívat Boha? Ano, naruším tu smířlivou atmosféru a řeknu, že takové jednání nedokáží pochopit ani akceptovat. Ani trochu mě nepřesvědčuje tvrzení, že měla-li papežova cesta do Turecka náboženský cíl, tedy se v mešitě musel modlit. Neslyšel snad předtím o zločinech, spáchaných ve jménu Alláha na křesťanech? Nemyslel na ty, kdo vlastním životem platili a platí za to, že se nechťejí obrátit k Mekce, neboť uctívají Ježíše Krista? Nevzpomněl si na těhotnou Meriam Ibrahim Ishagovou, která byla v Súdánu kvůli konverzi ke křesťanství odsouzena k trestu smrti za „odpadlictví“? Skutečně, František patřil k tomu málu světových lídrů, kteří se k té „věci“ veřejně nevyjadřovali! Podobně mlčel celé měsíce ve věci jiné křesťanky, Asii Bibi, odsouzené – pro změnu v Pákistánu – za „herezi“. Mlčel přesto, že předtím se té ženě pokoušel pomoci Benedikt XVI. K činu se odhodlal dokonce i pravoslavný moskevský patriarcha, který vyzval

pákistánského prezidenta, ať využije práva milosti, neboť „mnohamilionový zástup našich věřících se připojuje k mnohým lidem na celém světě, požadujícím, ať je život této křesťanky ušetřen“.

To všechno, o čem zde píší, nemá mnoho společného s teologií. Ani se neptám – zatím ještě ne – jak se může křesťan obracet k Bohu, který nikoho nezrodil a jehož Syn nezemřel na kříži ani nevstal z mrtvých. Jak může křesťan ctít Boha, který své zjevení svěřil Mohamedovi? Ne, nechápu to, avšak je to věc víry. Zato fakt, že papež veřejně, před celým světem, vzdal čest Alláhovi, jenž inspiruje stovky, ne-li tisíce fanatických vyznavačů, kteří den co den a noc co noc zabíjejí, pronásledují, bijí, vyhánějí, upalují a mučí lidské bytosti, to už není, jak čtenář jistě uzná, pouze teologická záležitost. Tady snad figuruje také etika. Provedme jen malý intelektuální experiment. Nebudeme k tomu potřebovat nijak výjimečnou představivost. Postavme se v situaci všech těch křesťanů, kteří jsou pro Kristovo jméno pronásledováni. Zamysleme se, co asi cítí. Představme si, co by zřejmě cítili, pokud by do jejich osad a městeček pronikla informace (žijeme přece v globálním, internetem propojeném světě a snímky, o nichž jsem psal ve Varšavě, jsou dostupné také v Egyptě či v Pákistánu), že ten, kdo se z vůle Prozřetelnosti stal jejich duchovním vůdcem, uctíval Boha v istanbulské mešitě. Představme si, jak by asi reagovali na papežova slova, že muftí mu všechno vysvětlil a že Korán mluví o Marii a Janu Křtiteli. A že po těch slovech pocítil spontánní potřebu modlitby. Snad by si pomysleli, že to tak muselo být, že papež tím usiloval o mír a porozumění. Nevím. Myslím si však, že stejně pravděpodobná je jiná možnost: že se cítili zrazeni, odvrženi, vydáni na pospas pronásledovatelům. Proč mají umírat kvůli tomu, že neochvějně odmítají vzývat a uctívat Alláha v mešitách, když Svatý otec demonstroval, jak je to přirozené a normální? Stačilo, aby mu muftí všechno vysvětlil.

Nejpodivnější je, že papež by jejich výhrady a rozhořčení – rozumím-li správně situaci – asi nechápal. Podle něj islám zřejmě nemá s vražděním křesťanů nic společného. Opravdu tomu nerozumím, ale zdá se, že je to pravda. Muslim, který se sebere a spáchá sebražedný atentát, zabije desítky nevinných křesťanů, přičemž věří, že jakmile zemře, ocitne se hned v ráji, který pro posílení vlastní víry recituje posvátné verše Koránu a v okamžiku, kdy detonuje nálož, křičí „Alláh akbar“, nemá podle papeže nic společného s islámem! Muslim, který věnoval celý život studiu Koránu, putoval do Mekky, modlí se pětkrát denně, důsledně dodržuje příkázání šariátu, boj proti bezbožníkům a jejich zabíjení považuje za náboženský imperativ, prý nezná islám! K takovému jednání jej pobízí nejen vlastní svědomí, ale veškeré okolí, celá muslimská společnost, avšak podle papeže Františka to na věci nic nemění. Jak stojí v jeho apoštolské exhortaci „Evangelii gaudium“, „pravý islám a náležitá interpretace Koránu se staví proti každému násilí“. Ano, přečtěme si tu větu znovu, a poté ještě jednou. Svatý otec ji ostatně v promluvách k muslimům mnohokrát citoval, v Turecku také. Právě tato věta má být klíčem k pochopení papežova postoje a příčinou, proč od něj neuslyšíme slova, v nichž by muslimy za násilí vůči křesťanům odsuzoval. Jak může papež odsuzovat muslimy, když jejich víra nevede k násilným činům? Mohli bychom dokonce konstatovat, že hlavními oběťmi teroru jsou právě muslimové (řečeno jazykem Vatikánu: praví muslimové). Vždyť se jim nesprávně připisuje vina za to, co nikdy nevyznávali.

Jenže taková logika působí přinejmenším podivínsky. Papež podle ní zná islám lépe než samotní jeho stoupenci. Nemluvě o tom, že je absurdní trvat na vlastní interpretaci Koránu v dokumentu, pro katolíky závazném. Kdo proboha dal Svatému otci moc, aby určoval, v čem spočívá pravý islám? Jak může od katolíků požadovat, ať v téhle věci uznávají jeho autoritu? Znají snad dnešní papežové skutečný obsah

různých náboženství lépe než jejich vyznavači? Zanedlouho se může stát, že muslimové, kteří budou chtít poznat podstatu vlastní víry, se nevypraví na univerzitu al-Ahzar nebo do svatého města Qom, ale do Vatikánu. Logiku takového uvažování skutečně nechápu. Obávám se, že muslimy taková prohlášení těší, protože zkrátka slouží cílům jejich propagandy. Čtu-li taková tvrzení, vybavují se mi – nerad to říkám – dopisy všech těch „osvícených“ intelektuálů, kteří na Západě léta prezentovali komunismus jako mírový a demokratický systém. Pravý komunismus, pravý socialismus je dobrý a slouží lidem. Pokud někdo podotkl, že v onom komunistickém ráji jsou političtí odpůrci věznění, že tam lidé trpí hladem, základní zboží je nedostatkové a že vládne naprostá nesvoboda, slyšel buď, že jde o západní propagandu, nebo – pokud lži byly už neobhajitelné – že jde jen o úchylinky komunismu.

DVĚ NÁBOŽENSTVÍ, JEDEN FUNDAMENTALISMUS

Tím to však nekončí. Svatý otec nejen hlásá pocukrovaný obraz Mohamedova vyznání, říká navíc – snad aby zabránil jakémukoliv ztotožňování islámu s terorem – že pokud jde o násilí, neexistuje v podstatě žádný rozdíl mezi... křesťanstvím a islámem. Prosím, zde je příslušný citát: „Nelze tvrdit něco takového [že islám schvaluje násilí vůči bezvěrcům], tak jako nemůžeme říci, že všichni křesťané jsou fundamentalisté. Máme své vlastní fundamentalisty. Ve všech náboženstvích takové malé skupiny existují.“ Naprostá utopie a naivní víra v mezináboženský dialog vedly papeže ke konstatování, že jednak neexistuje souvislost mezi islámem a násilím vůči jinověrcům, jednak že křesťanství má se svými vlastními fundamentalisty stejný problém jako islám. První tvrzení je v rozporu s příkazy Koránu, jež se týkají svaté války, ale rovněž s celými dějinami muslimského ná-

boženství. Vyvracejí je také stovky, tisíce příkladů pronásledování, jakého se muslimové dopouštějí. Neméně důležitá je však také druhá část oné teze.

Vybavuji si obálku časopisu *Newsweek* s polským pravicovým politikem Antonínem Macierewiczem v turbanu, s mírně pomateným pohledem. Pod ním titulek „Amok“ a vedle otázka: „Vyvolá jazyk nenávisli skutečnou válku?“ Macierewicz se měl stát polskou obměnou talibánce, užuž se z něj stal bubák, který straší děti. Sám jsem kdysi na stránkách deníku *Rzeczpospolita* polemizoval s komentátory, kteří se snažili dokázat, že polský fundamentalismus má tvář ředitele katolického „Radia Maryja“, otce Rydzyka. Odkud se takový obraz bere, je nasnadě. Mezi polskými katolíky neexistují žádné skupiny, které by hlásaly násilí vůči nevěřícím, nasazování psí hlavy však má víru zošklivit a zpochybnit. Přesně toto dělali různí levičáčtí hejtři. Věděli, že slovo „fundamentalista“ je mnohoznačné a že ve veřejném mínění vyvolá negativní emoce. Jedni jej užívají k popisu muslimských vrahů, jiní tak zkrátka říkají lidem přesvědčeným, že žijí v duchu pravdy, respektive že člověk má být poslušný Boha. Význam slova je nejasný, může tudíž posloužit jako dobrý nástroj k potírání ideových protivníků. Nikdo si přece nebude lámat hlavu nad tím, že původně byli fundamentalisty nazýváni američtí protestanté, kteří na počátku XX. století obhajovali doslovný výklad Bible. Pokud lze pod tentýž pojem zahrnout zcela protikladné typy jednání – sebevražedné atentátníky i obhájce života, ty, kdo sejí smrt, i ty, kdo před ní chrání – tedy vypadá jako stvořený pro ideové kampaně. Hodí se těm, kdo mají mediální převahu, a častým opakováním, vyvoláváním patřičných asociací dokáží veřejnosti takový obraz vnutit. Stačí, že někdo dostane nálepku fundamentalisty, a „je po ptákách“. Nejde o racionální názory, ale o vyvolání nepodmíněných reflexů. Při pohledu na tvář pravičáka musíš jasně pochopit, že za chvíli začne vraždit nevinné lidi. Veřejné mínění má reagovat jako Pavlovův pes.

Proč ale takové názory hlásá papež? Jak je možné, že nebere v úvahu radikálně odlišný přístup obou náboženských tradic k násilí? Jak může tvrdit, že násilí existuje v každém náboženství, že „máme své vlastní fundamentalisty; ve všech náboženstvích takové malé skupiny existují“? Když už toto činí, ať tedy řekne, kteří konkrétní katolíci by se odpálili a pozabíjeli přitom další lidi? Ať jmenuje křesťany, kteří s výkřikem „Ježíš je Pán“ vraždí své bližní. Kde je najde? Kde jsou, u sta hromů, ti „naši fundamentalisté“, kteří na sebe navěsí nálože tritolu a zabíjejí sebe i tucty nevinných lidí? Kde má fotografie „našich fundamentalistů“, jak podřezávají krky jinověrcům?

Papež tu podivným způsobem spojuje odhodlané vyznávání víry se sklonem páchat násilí na druhých. Pomíjí skutečnost, že křesťanský „fundamentalista“ nemůže zabít sebe ani jiné, že právě to je podstatou jeho „fundamentalismu“, zatímco islámský fundamentalista zabíjet může a musí. Když římská moc v prvních staletích křesťanství vystavila Kristovy vyznavače masovému pronásledování, přijímali utrpení a smrt bez boje. Ano, debatovali také o sebevraždě, jak to dokládají třeba příslušné kapitoly „Boží obce“ svatého Augustína. Avšak ne kvůli ospravedlnění sebevražděných útoků. Ne. Zabývali se otázkou, zda má žena právo spáchat sebevraždu, ví-li, že jinak bude znásilněna! Oni raní „fundamentalisté“ soudili, že ani v takovém případě člověk nemá právo brát si život! Natož usmrcovat jiné proto, aby něco demonstroval, ať už nenávisť vůči Západu nebo velikost vlastního utrpení.

Tvrzení, že křesťané i muslimové mají své vlastní fundamentalisty, s nimiž si musí poradit, může mít jen jeden zdroj: naprosté vzdálení se od reality. Není podstatné, co Bůh v té které tradici skutečně řekl – zda zakázal zabíjet bezvěrce, nebo to naopak dovolil. Místo toho přichází podivné a nevidané pojetí náboženství, v němž Bůh je jakousi abstraktní bytostí, jakýmsi nad-Bohem, spojením různých, nezřídka protikladných pojetí, tradovaných v různých vyznáních. Je tudíž lhostejné, že v křesťanské Bibli „[...]Bůh řekl: ‚Učiňme člověka ke svému

obrazu, podle naší podoby. Ať vládne nad mořskými rybami, nad nebeskými ptáky, nad krotkými zvířaty i nad celou zemí i nade všemi drobnými živočichy, kteří se pohybují po zemi.' Bůh stvořil člověka ke svému obrazu, k obrazu Božímu ho stvořil; stvořil je jako muže a ženu.“ (Gen 1,26-27), zatímco v muslimském Koránu stojí: „Čti, ve jménu Pána svého, jenž stvořil, stvořil člověka z krve sražené!“ (Korán XCVI, 1-2).¹

Není podstatné, že dle jednoho náboženství je člověk stvořen k obrazu Božímu, zatímco v tom druhém tomu tak není; člověk tam nemá ve srovnání s ostatním stvořením žádnou vyšší důstojnost. Ne, v onom abstraktním pojetí jsou takové detaily a podrobnosti bezvýznamné. Známý francouzský intelektuál Alain Besançon před lety napsal, že právě tato dvě podání o počátcích člověka ukazují, jak nepřípustné je stavět obě náboženství, islám a křesťanství, na stejnou úroveň a přistupovat k nim, jako by byly nějak totožné. V knize *L' image interdite* (Zakázaný obraz) dokládal, že onen rozdíl měl pak po staletí nesmírný význam pro celé západní umění a kulturu. Když se však od obsahu náboženského sdělení abstrahuje, zbude prázdná forma, nejasné a neurčité tvrzení, že existuje jakási vyšší síla a nějakí lidé, kteří ji respektují.

Jaký praktický význam mají papežovy výroky o islámu? Jejich obhájci tvrdí, že mají obměkčit muslimy. Tak se, zatraceně, nějak rozhodněme. Budťo je islám „mírumilovným náboženstvím“, to pak není zapotřebí nikoho strojeně obměkčovat, nebo někoho obměkčovat musíme, a islám tudíž mírumilovným náboženstvím není. Budťo druhou stranu bereme jako partnera ve skutečném dialogu a říkáme to, co nám káže svědomí, i kdyby to bylo nepřijemné a kontroverzní,

¹ Zdrojem většiny použitých biblických citátů je český katolický liturgický překlad *Starého a Nového zákona* pořízený pod vedením Václava Bognera, některé starozákonné texty jsou citovány dle *Jeruzalémské bible*. Citace z dokumentů katolické církve vycházejí z oficiálních překladů. Korán je citován podle překladu A. R. Nykla z roku 1938 – pozn. překl.

nebo o žádném dialogu nemůže být řeč a jde jenom o méně či více zdařilé vyjednávání s vyděračem! Jenomže člověk má spolknout obě verze naráz! Ptám se, co je tu účelem, a co je prostředkem? Má být dialog a řeči o mírumilovném islámu kouřovou clonou, pokusem získat nebezpečné protivníky, či to naopak má být pravdivé a upřímné vyjádření názorů Svatého otce? Nejhorší je, že v sázce nejsou jen slova, ale také lidské osudy, jež tato slova ovlivňují.

CITÁT Z BYZANTSKÉHO CÍSAŘE

Výjimečné jsou takové chvíle, kdy politická korektnost ustupuje a na scénu chvíli dopadá snop ostrého světla. Což přesně se stalo v září roku 2006. Benedikt XVI. tenkrát pronesl slavnou řeč na univerzitě v Řezně, kde byl kdysi profesorem teologie. Přednáška pod názvem „Víra, rozum a univerzita – vzpomínky a reflexe“ měla být věnována vztahu církve k dnešnímu světu, a rovněž k islámu.

„Mluví o džihádu. Koukej – řekl Jeff a ukazoval mi podtržený řádek. – V islámu ‚nalezněš pouze zlé a nelidské věci‘. Je to víra ‚šířená mečem‘. Tahle slova naštvou spoustu lidí.“ Tento komentář dopisovatele deníku *The Times*, citovaný v pozoruhodné knize *Vatikánské deníky* Johna Thavise, ukazuje, že žurnalisté velmi dobře vědí, co překračuje meze politické korektnosti. Je přece jasné, co papež dělat nesmí: kritizovat jiná vyznání, vinit je z chyb a omylů. Nesmí se také negativně vyjadřovat o zakladatelích jiných světových náboženství a vůbec formulovat soudy, které by „nekrřesťané“ mohli chápat jako újmu. Není divu, že reportéři, jimž se text Benediktova vystoupení s předstihem dostal do rukou, byli ohromeni. „To je síla, on dokonce jmenovitě mluví o Mohamedovi!“ vykřikovala prý jistá novinářka. To, čeho se Benedikt XVI. dopustil, se dalo označit přinejmenším jako faux pas.

Ano, když zahraniční dopisovatelé dostali do rukou text papežovy přednášky, ospalost a nuda okamžitě zmizely. Něco se určitě semele – to bylo každému jasné.

Zdá se, že Benedikt XVI. netušil, co se může stát. Na okamžik zapomněl, že papež se má v dnešním světě zabývat stavěním mostů a eliminací příčin možných konfliktů. Svatý otec chtěl ukázat zásadní rozdíl mezi křesťanským a islámským pojetím Boha, proto se odvolal na slova byzantského císaře Manuela II. Palaiologa, zaznamenaná v dialogu, který panovník vedl roku 1391 se vzdělaným Peršanem, jehož jméno neznáme. Císař tvrdil – a papež to souhlasně citoval – že „nečiní rozumné odporuje podstatě Boha“; křesťanské pojetí Boha předpokládá, že jde o bytost rozumnou a racionální. Podle islámu přitom Bůh převyšuje jakékoliv pojmy, dokonce i takové jako rozum či moudrost. Jeho vůle nemůže být nijak spoutána, sama se stanoví, ničím nsvázaná, je svobodná, rozmarná, někdy vnitřně rozporná. To vůle určuje, co je rozumné. Může jsoucí proměnit v nejsoucí, z kruhu udělat čtverec, z dobra zlo, oddělovat následky a příčiny. Racionalita nepatří k božské podstatě; propast, jež člověka dělí od Boha, je natolik nekonečná, že rozumové poznání nevyšší příčiny je zcela nemožné. Katolicismus chápe Boha jinak. Benedikt připomněl, že Bůh je podle tradiční nauky rozumnou bytostí, že pokud zkoumáme následky – stvořený svět – můžeme rozumem dospět k jejich příčině, nejvyšší bytosti. V tomto kontextu se papež, se zdůrazněním, že jde o citát, konkrétně odvolal na příklad toho, co císař Manuel považoval za iracionální, tedy na případy, kdy muslimové násilně obracejí nevěřící. Právě tady připomněl císařovu promluvu k Peršanovi, jež, jak později vyšlo najevo, rozhněvala svět: „Ukaž mi, co nového přinesl Mohamed, a nalezněš pouze zlé a nelidské věci, jako například to, že ti předepsal, aby jsi víru, kterou ti hlásal, šířil mečem.“

Blesk musel udeřit. „V osm, když autobus s účastníky volo papale dorazil do Řezna, zavládla v tamním tiskovém centru vřava.

Reportéři už stačili své nadřízené telefonicky informovat o plánovaném odpoledním proslovu.“ Thavisovi a jeho kolegům bylo naprosto jasné, že Benediktův text znamená skutečnou rozbušku. Vždyť už skoro padesát let, od II. vatikánského koncilu, který změnil jazyk a způsob pohledu na ostatní vyznání včetně islámu, se papežové a s nimi všichni ostatní vyšší vatikánští hodnostáři stavěli na hlavu, jen aby demonstrovali jednotu a souběžnost Prorokovy a Kristovy víry. S islámem se dal vést výhradně dialog, v muslimech směla církev vidět pouze bratry. Při popisu jiných vyznání se nemělo mluvit o pravdě a klamu (ty!ty!ty!), nýbrž o vzájemném pochopení. Kritika se připouštěla, ale na tak abstraktní úrovni, aby ji žádný vyznavač nějakého konkrétního náboženství nemohl vztahovat na sebe. Šlo zachytit rozdíly, ty ostatně nedokázali zastříti ani nejrafinovanější vatikánští dialektici, avšak nebylo dovoleno je odsuzovat. Tu najednou Benedikt, jakoby se nechumelilo, spojil islám s násilím, byť prostřednictvím citátu. Místo aby zkrátka vzdával čest Mohamedovi, naznačil, že Prorok světu nepřinesl jenom samé požehnání. Tohle se tedy nesmí. Když mluví Vatikánu, otec Federico Lombardi, viděl, jaká bouře se blíží, snažil se zachránit situaci prohlášením, že papež nechtěl islám obviňovat „z rozsévání nenávisť“. To však už přišlo pozdě. „Nemohlo to samozřejmě změnit vyznění již sepsovaných článků, které byly jediným kliknutím odeslány do redakcí, jakmile Benedikt XVI. s pocitem svobody, jaký mu skýtaly univerzitní zdi, s neutuchajícím úsměvem zakončil svou přednášku pro intelektuální publikum,“ psal Thavis o tom, jak se rozpoutalo tsunami.

Přednáška vyvolala masové antikatolické demonstrace v četných muslimských zemích. Jejich účastníci pálili portréty papeže, demolovali majetek křesťanů, mnohým z nich hrozili smrtí nebo fyzickým násilím. Islámským světem se nesla vlna protestů a pobouření. „Prakticky málokdo přečetl text přednášky, většina lidí zato viděla titulky. Muslimské bojůvky podpalovaly kostely na Západním břehu. Íránští představitelé

tvrdili, že papež je součástí ‚západního protiislámského spiknutí‘. Protesty na ulicích Pákistánu, Turecka, Indonésie a Indie provázelo pálení podobizen Benedikta XVI. a křik demonstrantů: ‚Na kříž s papežem!‘ Maroko odvolalo svého vatikánského velvyslance, další země se domáhaly papežovy omluvy. V Iráku prý stoupenci Al-Kaidy vypověděli válku ‚vyznavčům kříže‘. Ještě v témž týdnu byla v Somálsku zastřelena italská jeptiška.“ Tento stručný Thavisův popis reakce muslimských bratří ve víře mluví sám za sebe. Benedikt XVI. se nejdříve pokusil celou věc bagatelizovat. Zřejmě počítal s tím, že emoce časem opadnou. Zdůraznil, že slova, která vzbudila nepokoje, nepocházela od něj, že šlo jen o citát, že on sám nepovažuje Mohameda za člověka, jenž způsobil něco špatného – nic nezabíralo. Muslimský tlak neustával. Když Benedikt XVI. viděl, že násilí vůči křesťanům se může stupňovat, vydal se nakonec „na kajícnou cestu do Canossy“. „Papež chtěl zažehnat bouři a veřejně vyjádřil lítost, že jeho slova muslimy urazila. Zdůraznil, že nesdílí hodnocení islámu, jež v přednášce citoval. Poté pozval islámské představitele do Říma a ujistil je, že se v žádném případě nevzdává mezináboženského dialogu,“ píše Thavis. Načez následuje ta nejzajímavější část jeho popisu – hodnocení. „Patří mu [Benediktovi] za to uznání, tím spíš, že si prošel školou pokory a zjistil, jak mohou nemístná slova vyřčená papežem rozhodovat o životě a smrti lidí, kteří žijí za hradbami Vatikánu.“ Takto události shrnuje známý vatikanista, mnohaletý šéf římské pobočky Catholic News Service, největší katolické tiskové agentury na světě. Ztraceně, krev se mi hrne do hlavy, když něco takového čtu. Může si člověk vůbec představit přímější a výstižnější pochvalu vydírání? Věci dospěly až tam, že papež, nominálně i formálně Kristův nástupce na zemi, nemá právo kritizovat muslimy. Stačila jedna neopatrná kritická věta a všichni stoupenci pravé mírumilovné víry se pustili do žhářství, bití a ničení. Okamžitě vyšlo najevo, že křesťané, žijící v islámských zemích, jsou – ano, tomu slovu se nevyhneme – svého druhu rukojmí. Co z toho plyne? Řeči o konstruktivním dialogu můžeme

zařadit mezi povídačky. Muslimové dokázali prosadit vlastní hledisko a naučili papeže respektu. Jen ať některý Petrův nástupce zkusí na chvíli zapomenout, co se od něj očekává, a hned se dočká patřičné reakce. Benedikt XVI. byl odkázán do náležitých mezí. Na okamžik vystoupil z role, papežům připsané od 60. let, kdy začalo platit, že mají být hlasateli náboženského smíru a budování jednoty za každou cenu. Z roztržitosti si dovolil veřejně formulovat téma rozdílu mezi křesťanstvím a islámem a rozhodl zde ve prospěch toho prvního. Což se pochopitelně ukázalo jako neprominutelné.

Přelom v přístupu církve k islámu přinesl pontifikát Pavla VI. To on začal jako první zdůrazňovat, že církev uznává bohatství tohoto vyznání, „víry, jež nás spojuje s jediným Bohem“. To Pavel VI. mluvil také o tom, že muslimové uctívají téhož Boha jako křesťané, nazýval je bratry ve víře v jediného Boha, zmiňoval se dokonce o tom, že krom katolických mučedníků existují i mučedníci muslimští. Na důkaz naprostého a radikálního odklonu od dosavadního postoje církve Pavel VI. muslimům také předal velký prapor tureckých vojsk z bitvy u Lepanta, ukořistěný v průběhu bojů v roce 1571. Což je totéž, jako kdyby jim Poláci předali z depozitáře kláštera na čenstochovské Jasné hoře kořist z protiturecké výpravy krále Jana III. Sobieského na Vídeň roku 1683. Někdy si mimochodem říkám, zda se některý z budoucích převorů paulinského kláštera neinspiruje příkladem nejvyššího pastýře a nedaruje někomu na znamení pokoje nádherný stan paši Kara Mustafy z jasnohorských sbírek. Nepochybně by to vyvolalo nesmírně příznivou reakci světových médií.

Muslimové si také museli pamatovat na velmi podobná slova Jana Pavla II., mluvícího o pokojné povaze Prorokova vyznání. A nezdráhal se dokonce na znamení úcty políbit Korán – ano, onu knihu, jež v nejdůležitějších bodech popírá katolickou víru!

Když si muslimové zvykli na takové projevy úcty a submisivity, musela je Benediktova slova samozřejmě šokovat. Vždyť pořád slyšeli,

že věří v téhož Boha jako křesťané, a najednou taková patálie! Pavel VI. jim přece vrátil prapor od Lepanta, Jan Pavel II. políbil Korán, a Benedikt si zničehonic cituje nějakého byzantského císaře, jehož přítom vůbec nemíní odsoudit jako příklad zaostalé, omezené a překonané doby, jenom jej jednoduše pouští ke slovu. To je tedy nebývalé, až se věřit nechce. Bylo třeba rázně zareagovat. Ukázat, že žádný odklon od dialogu se trpět nebude. Pokáraný Benedikt pochopil až příliš dobře, jaké poučení z tohoto příběhu plyne. Nedostávalo se mu vůle a sil, aby se definitivně distancoval od fatální a utopické vize islámu, již propagovali jeho předchůdci, a udělal krok zpět, podobně jako předtím v jiných záležitostech. Jako součást zadostiučinění za svá slova nejenže po pětadvaceti letech svolal další setkání představitelů různých náboženství do Assisi (nikdo snad nepochybuje, že mezi pozvanými byli mírumilovní muslimové, vždyť jiní ani neexistují), navíc při pozdější návštěvě Turecka dal také osobní příklad skutečného dialogu. „Zlomový okamžik nastal třetího dne pouti, kdy Benedikt XVI. „nečekaně“ zavítal do istanbulske Modré mešity (událost byla ve skutečnosti předem naplánovaná). (...) Když Benedikt XVI. a istanbulský muftí Mustafa Çağrıcı přistoupili k mihrábu, zdobenému výklenku orientovanému směrem k Mekce, obrátil se muftí k papežovi: ‚Tady všichni půl minuty postojí, aby se jim vrátil klid duše.‘ Načež se začal modlit, zatímco Benedikt zkřížil dlaně na prsou a stál bez hnutí, jen pohyboval ústy.“ Thavis dále popisuje debatu novinářů, kteří se snažili zjistit, zda se papež skutečně modlil. Spor se vyřešil, když jedna z reportérek zaslechla, co Benedikt XVI. při odchodu od mihrábu muftímu pověděl: „Děkuji za tu chvíli modlitby.“

ZAMLČENÍ PACHATELÉ

Papež František si výtečně přisvojil lekci uštědřenou Benediktovi a vrátil se na cestu, již určili Pavel VI. a Jan Pavel II. Nejenže se nepouští do nebezpečných vírů náboženské debaty a jako ohni se vyhýbá polemice s islámem, jakémukoliv srovnávání a hodnocení; od počátku byl také odhodlán ukázat, že má v úmyslu naprosto se přizpůsobit nárokům mírového soužití. Papež se má vystříhat všeho, co by mohlo u muslimů vyvolat neklid a mrzutost. Islám je náboženstvím míru, a kdo s tím nesouhlasí, je islamofob a fundamentalista – tato slova vystihují Františkův přístup k Prorokovu náboženství zřejmě nejlépe. Názorně se to projevilo při prvním velkém obřadu, který Svatý otec sloužil. Sotva několik měsíců po svém zvolení kanonizoval dnešní Petrův nástupce osm set mučedníků, kteří před staletími zahynuli v italském Otrantu. V srpnu 1480 tam přistála vojska sultána Mehmeda II. Turci zpočátku chtěli dobýt Brindisi, avšak po jistém váhání došli k závěru, že Otranto bude snadnějším cílem. „Na město náhle zaútočilo dělostřelectvo a bleskově je obsadilo. Mnoho lidí padlo, spousta budov lehla popelem. O život přišlo 12 tisíc z přibližně 22 tisíc obyvatel, často za strašlivého mučení, k jakému se Turci uchýlovali. Většina ostatních padla do zajetí. Zhruba osm set osob, které se nechtěly obrátit na islám, bylo zabito strašlivým způsobem a jejich těla byla předhozena psům,“ píše americká historička Diane Moczarová.

Co papež o jejich osudu řekl v homilii? „Vzdejme čest mučedníkům z Otranta a prosme Boha, ať posiluje ty mnohé křesťany, kteří jsou dnes nadále vystaveni násilí, ať je obdaří mužnou věrností a dá jim schopnost odpovídat na zlo dobrem.“ Hezká slova, že ano? Avšak sama slova mě neohromují tolik jako to, co v nich nezaznělo. Papež František se totiž v celém mnohaminutovém kázání vůbec nezmnul, že oněch osm set mučedníků zahynulo rukou tureckých uchvatitelů, protože nechtěli konvertovat k islámu. Umíte si to představit? První